

Kirjastotoiminnan vaikuttavuuden eri ulottuvuuksia

<http://vaikuttavuus.kirjastot.fi/>

Vaikuta tai kuole – arvoa
vaikuttavuudesta –seminaari
25.9.2017
Johanna Selkee
Suomen Kuntaliitto

Puheenvuoron sisältö

- Lyhyt oppimäärä Kuntaliiton vaikuttavuusprojektista
- Yhteiskunnan odotukset kirjastotoiminnalle
- Kunnan uudet roolit ja kirjaston asema
- Toiminnan oikeutus perustuu tietoon, arviointiin

Yhteistyössä Kuntaliitto, Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsingin kaupunginkirjasto – Yleisten kirjastojen keskuskirjasto ml. www.kirjastot.fi – verkkopalvelu

❖ Kirjaston yhteiskunnallinen merkitys?

Näkökulmina:

- ❖ Kansalaisen hyvinvointi - aktiivinen kansalaisuus - kunnan elinvoimaisuus
- ❖ Työkalut ja tietopohja vaikuttavuuden todentamisessa
- ❖ Esimerkkikuvaukset

Kansainväliset, kansalliset, kuntakohtaiset tutkimukset kirjaston vaikutuksista, hyödyistä ja taloudellisten hyötyjen todentamisesta koottiin yhteen.

Yhteistyön hedelmiä:

- ❖ Hyötyä, tietoa, elämyksiä - kirjastojen vaikuttavuuden ulottuvuuksia (Suomen Kuntaliitto 2016, PDF):
http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3175
- ❖ Verkkosivusto: <http://vaikuttavuus.kirjastot.fi/>

Tuloksellinen toiminta vastaa tarpeisiin kustannustehokkaasti ja laadukkaasti

- Arvo= toimintaa ohjaava merkityksellinen ja tavoiteltava asia
- Hyöty=palvelua tai hyödykettä käyttämällä saatu hyvä vaikutus

“Literacy is...the road to human progress and the means through which every man, woman and child can realize his or her full potential.”

- Kofi Annan

Toiminnan odotukset vs saadut hyödyt

(Timo Cantell & Anna Idström, Helsinki 2016)

- Hyvinvointi; Lukeminen ja elämässä menestyminen
- Yhteisöllisyys; kirjastot julkisina tiloina – kansalaisten olohuone
- Luovuus; alusta innovatiivisuudelle; Start-up-yritykset
- Kansalaisuus; sosiaalinen pääoma ja yhteisöllisyys
- Taloudellisuus; 1 sijoitettu euro tuottaa...
- Digitalisaatio; väline ja käyttäjä, kirjaston kaveri
- Tietojohtaminen; kehittämisen ja johtamisen välineenä.
- Elinkeino- ja yhteiskuntapoliittiset vaikutukset; keskustakirjaston vaikuttavuus selvitys ym.

Lukeminen ja elämässä menestyminen

(Timo Cantell 15.3.2016; kirjastojen hyöty ja merkitys)

- Lapset jotka lukevat vapaa-ajallaan, ovat parempia lukijoita kuin muut. Esim. PISA-tutkimukset vahvistavat tämän OECD-maissa.

Hyvä lukutaito edesauttaa:

- vakaampaan asemaan työmarkkinoilla
- korkeampiin palkkoihin
- parempaan terveyteen
- korkeampaan koulutustasoon
- korkeampaan sosiaaliseen viiteryhmään

Julkinen tila kansalaisen olohuone

(Timo Cantell 15.3.2016; Kirjastojen hyöty ja merkitys)

- Esim. Tanskassa ja Norjassa tehdyissä tutkimuksissa on huomattu, että 55–60 % kirjastojen käyttäjistä ei lainaa materiaalia, vaan käyttää kirjastoja muihin tarkoituksiin.
- Valtaosa tästä ryhmästä on miehiä ja monet ovat maahanmuuttajia.
- Osa näistä kirjastojen käyttäjistä viipyy kirjastoissa useita tunteja kerrallaan ja käy kirjastoissa usein, 4–5:nä päivänä viikossa.

2 § Lain tavoite

Tämän lain tavoitteena on edistää

- 1) väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin
- 2) tiedon saatavuutta ja käyttöä
- 3) lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa
- 4) mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen
- 5) aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta.

Toteuttamisessa lähtökohtina ovat

- yhteisöllisyys,
- moniarvoisuus ja
- kulttuurinen moninaisuus.

Toiminnan hyödyt - olemassaolon oikeutus

- Kirjastolain tavoitteet: kirjastojen monimuotoinen toiminta ja tehtävät näkyviin
- Tavoitepykälä tunnistaa ja
- Tehtäväpykälä konkretisoi

- Resurssien ohjauksesta tavoiteltujen tulosten ohjaamiseen
- = yhteiskunnallinen vaikuttavuus

1928

- yleinen kirjasto osana kansallista sivistysprojektia

1961

- modernin kirjaston idean vauhdittuminen valtion rahoituksen turvin (erityisesti maaseutupaikkakunnilla)

1986

- kirjasto osana hyvinvointiyhteiskuntaa, kirjastotoiminnan harmonisointi

1998

- kirjastot osana tietoyhteiskuntaa; kunnat keskeisiä toimijoita

2016, kirjasto osana

- kansalaisyhteiskuntaa

16 § Arviointi

- ❖ Kunnan on arvioitava yleisen kirjaston toimintaa
- ❖ Arvioinnin tarkoitus: turvata lain tarkoituksen toteutumista ja tukea yleisen kirjaston toiminnan kehittämistä
 - ❖ seurataan yleisten kirjastojen tehtävien toteuttamista ja toiminnan järjestämistä
- ❖ Arviointitasot: kunnan itsearviointi, valtakunnallinen arviointi, kansainvälinen arviointi

Kunta on poliittinen toimintakenttä, sosiaalinen alusta ja kohtaamispaikka

- ❖ Luo edellytykset asukkaiden itsehallinnon sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumiselle kunnan toiminnassa.
- ❖ Edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla.

(Kuntalaki 410/2015, 1§)

”Terveysten ja hyvinvoinnin edistäminen on yksi kuntien tehtävistä, joka myös jää kunnille sote-uudistuksen jälkeen.

Peräti 95 prosenttia uusista valtuutetuista piti sitä kunnan tärkeimpänä tulevaisuuden tehtävänä Kunnallisalan kehittämissäätiön hiljattain tekemässä kyselyssä.”

HS 14.9.2017

Mitä kunta tekee tulevaisuudessa?

Osaamisen ja kulttuurin edistäminen

- Varhaiskasvatus
- Esi- ja perusopetus
- Lukiokoulutus
- Ammatillinen koulutus
- Vapaa sivistystyö
- Taide- ja kulttuuripalvelut
- Kirjastopalvelut
- Nuorisopalvelut
- Liikuntapalvelut

Kunnan elinvoiman edistäminen

- Paikkakunnan vetovoimaisuus
- Vaikeasti työllistyvien tuki: etsivä nuorisotyö, työpajat, työttömyyden pitkittymisen ehkäisy, kaupunginosatyö, kotouttaminen
- Elinkeinopoliitiikka: yritysneuvonta, kehittämishankkeet, yritystontit, alueen markkinointi, avoin data
- Resurssiviisaat toimintatavat

Elinympäristön kehittäminen

- Maapolitiikka
- Kaavoitus ja maankäytön suunnittelu
- Liikenne, joukkoliikenne, Tieverkkojen rakentaminen ja ylläpito
- Vesihuolto
- Jätehuolto
- Energiantuotanto ja -jakelu
- Rakennusvalvonta
- Asuntotoimi
- Ympäristönsuojelu ja terveellisen elinympäristön turvaaminen
- Turvallisuudesta ja varautumisesta huolehtiminen

Kuntalaisen hyvinvoinnin edistäminen

Paikallisen identiteetin ja demokratian edistäminen

- Monipuoliset osallistumismahdollisuudet
- Paikallinen yhteisöllisyys
- Viestintä ja vuorovaikutus
- Vaalit ja edustuksellinen demokratia
- Kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuudet
- Asukkaiden omaehtoinen toiminta

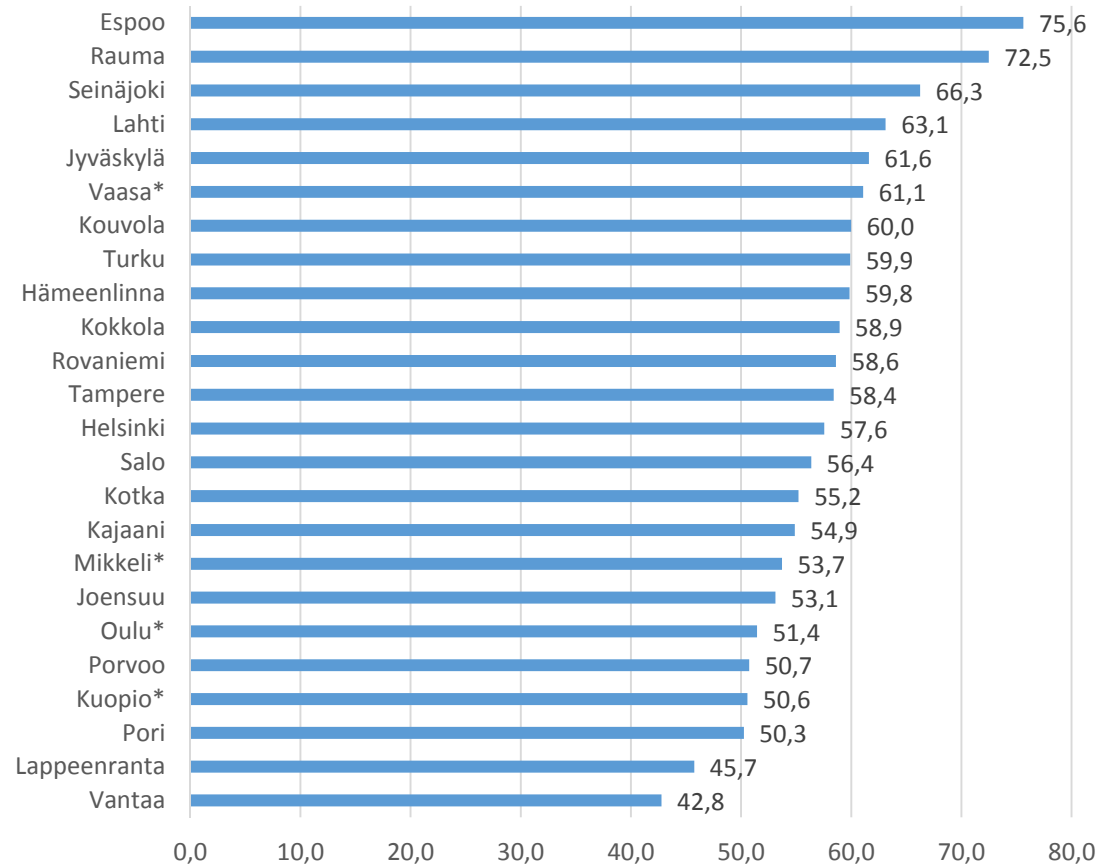
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen palvelualueiden yhteistyönä Kuopiossa

Kirjastotoiminta kunnan strateginen valinta?

- Muutokset lainsäädännössä ja toimialan substanssissa.
- Oman kunnan strategiaan osallistuminen; toimialan näkökulma yhteisiin tavoitteisiin ja seurantaan.
- Hyvinvoinnin edistäminen= hyvinvoinnin seuranta (Hyvinvointikertomus)
- Verkostoitumalla kumppanuuksia ja sopimusyhteistyötä eri toimijoiden kanssa.
- Kuntalaisia ja muita kumppaneita kuullen ja osallistaen ja yhteistyötä tehden.

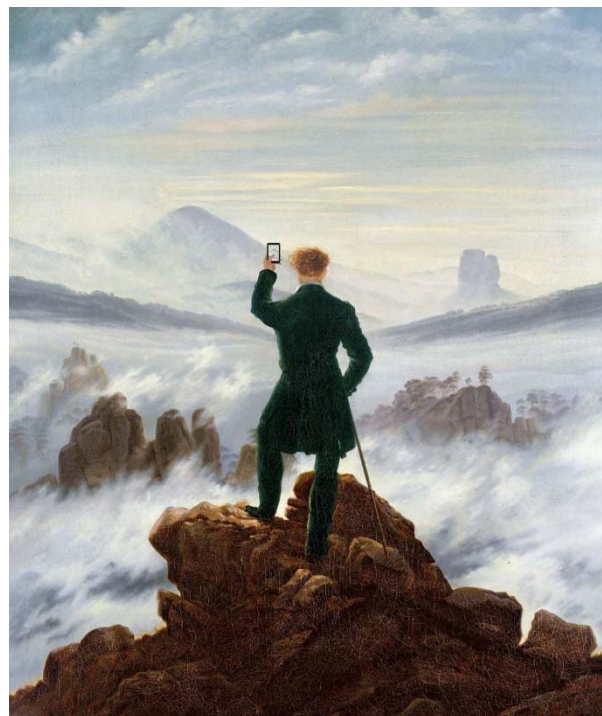
Nettokäyttökustannukset kirjastoille vuonna 2013, €/asukas *

Mikä tavoite ja mitä tulos?

- Aikaisemmat selvitykset ja muutokset
- Kirjastopalveluiden tulevaisuuden haasteet
- Kirjastoyhteistyö
- Kehittämishankkeet
- Vertailut
- Karsimisen sijasta kehitetään erityyppisten kirjastojen mallilla

(Katri Kalske 15.3.2016: Millä tiedolla ja tavoitteella tulevaisuuteen?)

Pitkä perspektiivi kuntalaismielipiteiden kartoituksessa

Kuntaliitto kartoittanut kuntalaisten mielipiteitä kunnallisista palveluista – myös kirjastopalveluista – jo parinkymmen vuoden ajan, vuodesta 1996 lähtien.

- **KuntaSuomi 2004** –tutkimusohjelman kuntalaiskyselyt 1996, 2000 ja 2004
- **Paras-ARTTU-tutkimusohjelman** kuntalaiskyselyt 2008 ja 2011
- **ARTTU2-tutkimusohjelman** kuntalaiskyselyn 2015 – ja tulossa seurantakysely keväällä 2017

Kirjastopalvelut ovat käytetyimpiä kunnallisia palveluja

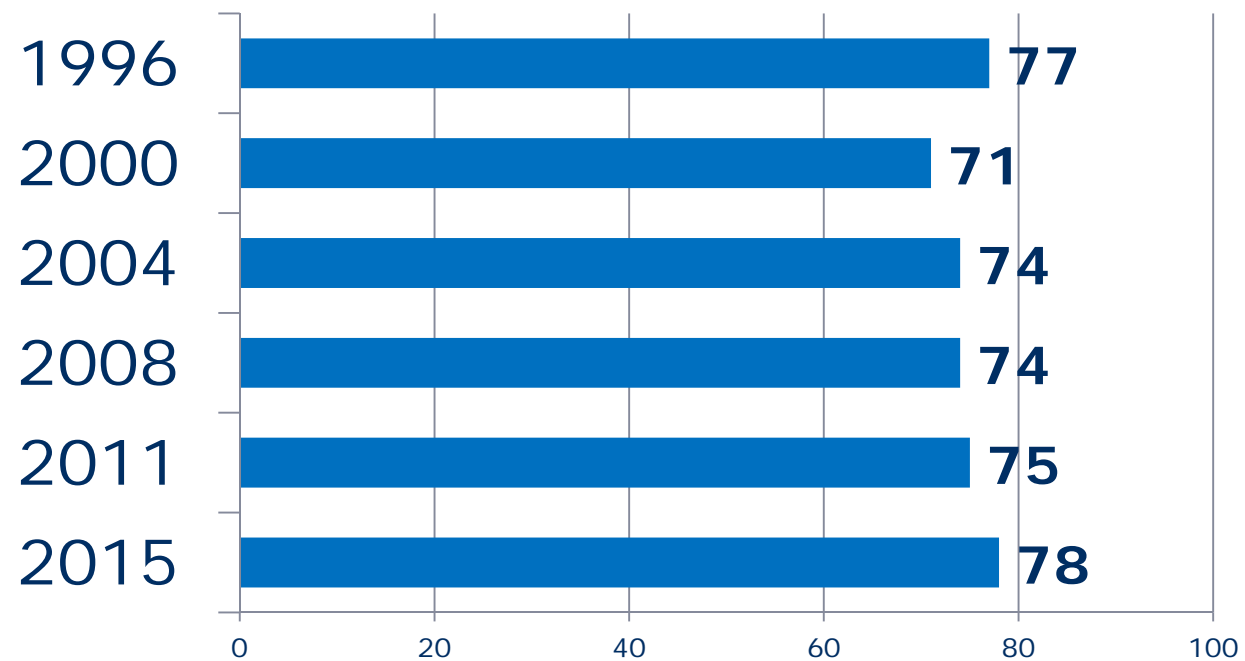

Vuonna 2015 kahdella kolmesta kuntalaisesta (66%) oli omakohtaista käyttökokemusta ja edusti neljänneksi käytetyintä kunnallista palvelua

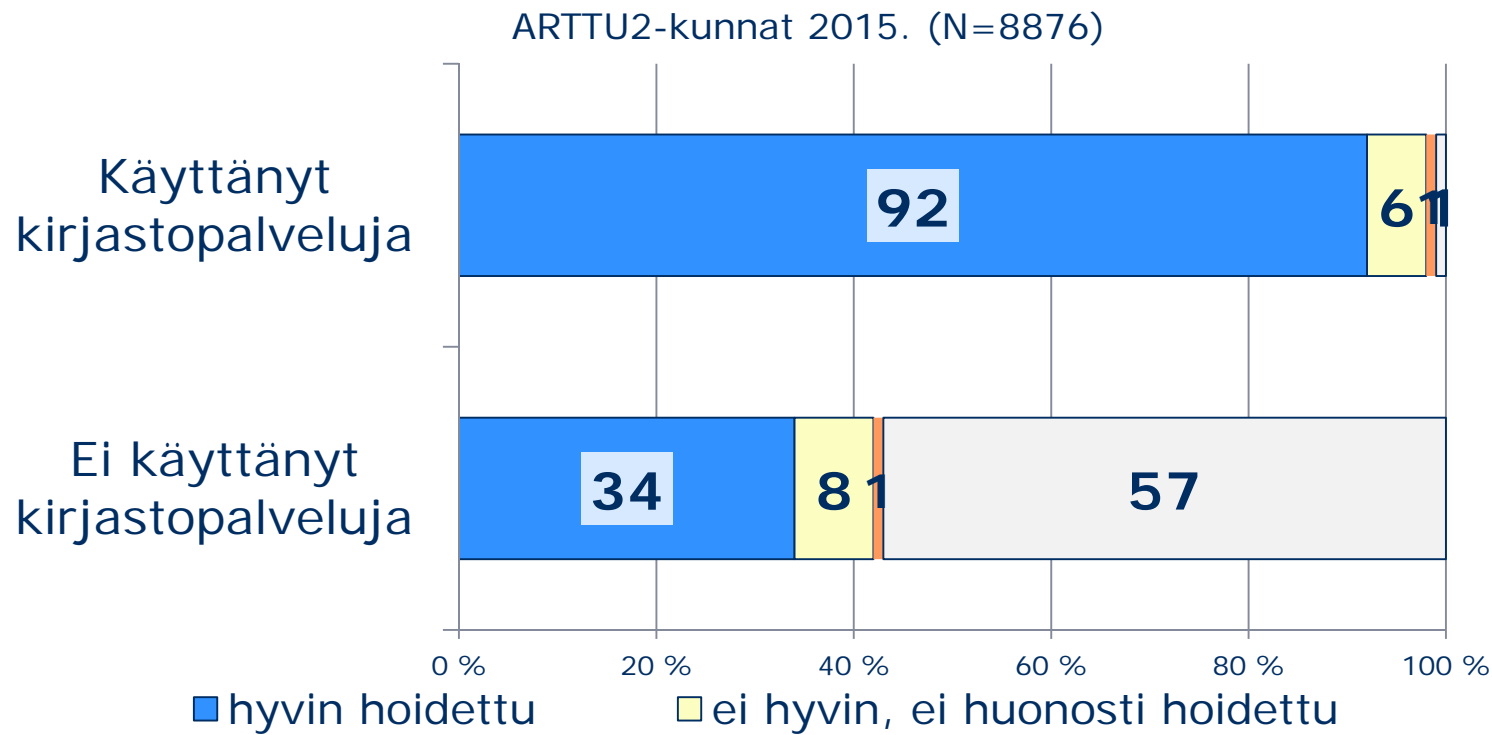
Tyytyväisyys kirjastopalvelujen hoitoon ollut kasvussa 2000-luvulla

% vastanneista pitänyt kirjastopalveluja melko tai erittäin hyvin hoidettuna.
(N=6689-9077)

ARTTU2
Tutkimusohjelma Forskningsprogrammet

Tyytyväisyys kirjastopalveluihin sen mukaan onko omakohtaista käyttökokemusta ko. palvelusta.

Kiitoksia!

Johanna Selkee

p. 050 435 9420, johanna.selkee@kuntaliitto.fi